

«БУЛІНГ» ТА ЗАПОБІГАННЯ ЙОГО ПРОЯВАМ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Трофімчук Юлія Олександрівна

*здобувач освітньо-наукового рівня (доктор філософії),
Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука
м. Рівне, Україна*

Збереження молодого покоління кожної країни від можливого насильства, страждання, утискання, агресії та деградації в суспільстві, державі, планеті з метою панування світового порядку й безпеки, добра та справедливості на зазначених суспільних рівнях. Вважаємо проблему булінгу, тобто свідомо-агресивної поведінки дітей між собою, є недостатньо вивченою в Україні, порівняно з країнами європейської, американської демократії, як з теоретичних міркувань, так і з практичних позицій їхнього виховання.

За своєю природою, явище булінгу, як свідчить статистика є надзвичайно поширене в сучасній школі, але цю проблему з тих чи інших причин іноді замовчують, не афішують випадки знущань, їх не прийнято обговорювати «з боку моральної етики». Навпаки, ця проблема набуває більших обсягів, фактів та ступенів жорстокості. Загальновідомо, що Україна посідає четверте місце в світі за рівнем підліткової агресії, після Росії, Албанії та Білорусі. Згідно з дослідженням, проведеним UNICEF Ukraine у 2017 році, з цим явищем стикалися 67 % вітчизняних школярів. Причому 40% з них нікому не розповідають про насильство, навіть батькам [1].

Значною мірою протидії булінгу є національне законодавство кожної країни, наприклад, ст.3 Конституції України проголошує: «Захист життя і здоров'я людини, її честі та гідності, недоторканності і безпеки, як найвищої соціальної цінності». Втім, за ст. 28 Основного Закону України: «Ніхто не може бути підданий катуванню, жорсткому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню» [2]. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» є корисним регулятором з протидії такої шкідливої поведінки, який вносить доповнення в КУпАП, а саме, ст. 173⁴ «Булінг (цькування) учасників освітнього процесу», що певним чином відповідає сучасним світовим стандартам.

Загальновідомо, що поняття «булінг» походить від англійського – задиратися, знущатися, змушувати погрозами підкорятися агресорові. Це, історично характеризує за англійським іменником – хулігана, забіяку, насильника. Осередком, у якому найбільш яскраво представлений булінг, є школа (див: фільм «Вам й не снилося») – місце, де більшість часу проводить середньостатистичний підліток. Отже, перші публікації на тему шкільного приниження з'явилися ще в 1905 р. Дослідженням проблеми булінгу займалися переважно зарубіжні науковці, серед яких варто відмітити скандинавських вчених (Д. Ольвеуса, Е. Ролланда, П. Хайнеманна).

За даними Центру інформації про права людини щорічно більше 60% дітей в Україні у віці від 11-17 років стикалися з проблемою булінгу в школі. Втім, 24% дітей з опитуваних цькували, а 48% навіть нікому не розповідали про ці випадки. Досить часто в реальному житті булінг знаходить свій вияв у вкрай жорсткій формі імпульсивності та агресії, наприклад, за масовим побиттям, катуванням, які до того ж знімаються на відео і навіть знаходяться у вільному доступі мережі Інтернет. Головними героями таких відеороликів є діти – булери у вікових межах 11–16 років [3].

Провідною державою, де проводиться ефективна боротьба з боулінгом, з мобінгом та кібербулінгом, – є США. На початку 90-х виявилося, що 40–80% дітей шкільного віку стали жертвами цього булінгу. Проблема виявилася настільки серйозною, що її вирішення вийшло за межі повноважень місцевої влади і перейшло до повноважень влади штату. Відомо, що перший антибулінговий закон був прийнятий у штаті Джорджія. Поступово у всіх штатах США були прийняті схожі закони, а останнім штатом, який підтримав таку ініціативу став штат Монтана, у квітні 2015 року. Для того, щоб мати чітке уявлення про необхідність прийняття антибулінгового закону у США офіційно було проведено статистичне дослідження проявів булінгу протягом 2005–2013 років, результати якого можуть бути актуальними і для України, оскільки протягом 8 років зменшилася загальна кількість випадків прояву булінгу в США [4].

Згадані автори пишуть про суворе «дитяче» законодавство, що мають такі країни як Індія, Ірландія та Сінгапур, де тюремне покарання в них стає можливим вже з 7-ми років. У Великобританії, Швейцарії, США та Австралії до в'язниці саджають з 10 років (наприклад, у штаті Пенсильванія суд встановив довічне ув'язнення 11-річному засудженому, який застрелив вагітну жінку).

Однією з перших країн, де протидіяли булінгу почали говорити на національному та законодавчому рівнях стала Швеція. Окрім законів, що захищають жертв цькування, в країні впроваджено закріплену в

законодавстві системну профілактичну роботу, яку здійснюють державні установи та некомерційні організації, на кшталт, «Friends». Доволі дієвим способом протидії цькуванню в Швеції став так званий «Метод Фарста», що полягає у створенні в школах спеціальних «антибулінгових» команд з учнів та вчителів, задачею яких є захист інших учнів з першого по дев'ятий клас. До подібних команд відбирають школярів з лідерськими якостями та призначають їм по кілька підшефних з молодших класів. Кожен «лідер» повинен хоча б раз за день підходити до ввірених йому учнів, дізнаватися, чи все гаразд та давати зрозуміти про готовність допомогти у вирішенні проблем зі цькуванням [3].

В Україні реально застосовують зміст ст. 173⁴ КУпАП, яка встановлює адміністративну відповідальність за булінг, приховування випадків булінгу педагогічним, науково-педагогічним, науковими працівниками, керівником, або засновником закладу освіти. Така поведінка підпадає під санкції у вигляді штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин. Якщо правопорушення вчиняє підліток, який не досяг 16 років, ці штрафи платять його батьки [3].

Природно, у статті прописані й механізми протидії цькуванню, зокрема, покладання на засновника закладу освіти здійснення контролю за виконанням плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу.

Підсумовуючи з вище зазначеного, можемо порекомендувати зарубіжний та законодавчий досвід для нашої правової системи: для створення ефективного механізму протидії та запобігання булінгу доцільна профілактика у вигляді відеоспостереження, як за криміногенними місцями, територіями, а також за класами, аудиторіями, що зменшить прояви насильницької злочинності стосовно дітей. Ефективність заходів правового впливу на неповнолітніх забезпечується дотриманням розумного балансу каральних та виховних заходів. З огляду на це, удосконалення правового регулювання з питань правової відповідальності та покарання неповнолітніх лежить у площині поглиблення гуманізації, зменшення правової репресії щодо осіб, яким не виповнилося 18 років, активне їх переконання на захист собі подібних, шляхом позитивного стимулювання правозахисної поведінки.

Література:

1. Шкільне цькування. Вікіпедія [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.google.com/search?source=hp&ei=qZi0XcfrG>
2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, ст. 141.– [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254/96-80>

3. Сидорова А.С. Профілактика булінгу серед підлітків загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://ipress.ua/articles/buling__naypoшыrenishyyu_proyav_dyskryminatsii_dytyny_159986.html

4. Український інститут дослідження екстремізму. Дослідження «Стоп шкільному тероризму! Профілактика та протидія булінгу.» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://naurok.com.ua/stattya-profilaktika-bulingu-sered-pidlitkiv-v-zakladah-zagalno-seredno-osviti-111217.html>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-358-6-43>

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА НОРМА ЯК БАЗОВИЙ ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Хоменко Андрій Анатолійович

здобувач освітньо-наукового рівня (доктор філософії),

Науково-дослідний інститут публічного права

м. Київ, Україна

В ч. 1 ст. 1 Кримінального кодексу України закріплено, що його завданням є «правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання правопорушенням» [1]. Виконання цього завдання відбувається за рахунок включення відповідних положень, необхідних для виконання цього завдання, у кримінально-правову норму.

Норма права є первинною «клітиною» правової матерії. Саме за допомогою своїх норм право закріплює різні моделі поведінки, регулює та охороняє суспільні відносини, що піддаються правовому регулюванню чи потребують його.

Кримінально-правова норма – це особливий вид соціальних правил поведінки загального характеру, що встановлені, визнані чи санкціоновані компетентним органом держави або в іншому, передбаченому нею порядку, які мають загальнообов'язкову силу, регулюють суспільні відносини в інтересах громадян і суспільства, виражаються публічно у формально-визначених приписах, як правило, в письмовій формі, та передбачають можливість застосування державно-